

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду, донетом на седници од 19. марта 2018. године, одређени смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидаткиње мр Зоране Лазаров под називом: „Заштита сведока у кривичном поступку“. У том својству, Наставно-научном већу подносимо следећи

РЕФЕРАТ

О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

1.1. Подаци о кандидату

Мр Зорана Лазаров је рођена 30. августа 1979. године у Бенковцу. Прва четири разреда основне школе заврила је у Бенковцу, а преостала четири у основој школи „Вукица Митровић“ у Београду, те Девету гимназију „Михаило Петровић-Алас“, такође у Београду. Дипломирала је на Правном факултету Универзитета у Београду 2002. године.

Исте године, након завршетка редовних студија, уписала је последипломске магистарске студије, смер кривичноправних наука, такође, на Правном факултету у Београду. Након положеног испита Методологија правних и друштвених наука и усменог магистарског испита, 2011. године је успешно одбранила магистарску тезу под називом: „Жртве трговине људима – мере процесне заштите“ на Правном факултету Универзитета у Београду.

По завршетку основних студија, отпочела је са радом у Министарству унутрашњих послова, Полицијска управа за град Београд, Одељење за сузбијање илегалних миграција и трговине људима. Од 2007. године била је засполена у Одсеку за сузбијање илегалних миграције и трговине људима Одељења за сузбијање прекограничног криминала и криминалистичко-обавештајне послове Управе граничне полиције Министарства унутрашњих послова.

У периоду децембар 2007. – август 2014. била је запослена у Бироу за међународну сарадњу и европске интеграције Кабинета министра унутрашњих послова. У наведеном периоду више пута је, од стране Владе, била именована за члана званичне делегације Министарства унутрашњих послова Републике Србије за учешће на преговорима у циљу закључења билатералних споразума о полицијској сарадњи са другим државама. Августа 2014. године именована је за официра за везу Министарства унутрашњих послова Републике Србије при Амбасади Републике Србије у Краљевини Белгији, где на нерезиденцијалној основи покрива и Луксембург и Холандију.

Током професионалног радног искуства присуствовала је бројним стручним усавршавањима и обукама. Тако, између осталог, 2006. године боравила је у Ајхштету (Немачка), на програму упознавања рада баварске полиције, а јуна 2007. године завршила је Дипломатску академију при Министарству спољних послова. У периоду септембар-децембар 2007. године похађала је специјалистички курс у области борбе против организованог криминала.

Говори енглески и немачки језик, а служи се шпанским.

Мр Зорана Лазаров је, поред претходно наведене магистарске тезе, написала и објавила радове:

1. Лазаров З., „Трговина људима: кривичноправни и кривичнопроцесни аспект“, Ревивија за безбедност, бр. 3/08, стр. 34-40.
2. Лазаров З., „Испитивање сведока као доказна радња и заштита сведока у кривичном поступку“, часопис „Сгiмен“, Правни факултет Универзитета у Београду, број 1/2018, Београд, 2018. (позитивно рецензирано и примљено за објављивање, часопис у штампи).

1.2. Подаци о докторској дисертацији

Докторска дисертација кандидаткиње мр Зоране Лазаров носи наслов „Заштита сведока у кривичном поступку“, има 298 странице А 4 формата (фонт *Times New Roman* 12, проред 1,5, маргине 30 mm) и у потпуности је у складу са захтевима Универзитета у Београду у погледу форме и садржаја докторске дисертације.

У дисертацији се налази насловна страна на српском и енглеском језику, страна са информацијама о ментору и члановима комисије, резиме на српском и енглеском језику и кључне речи, пет страна садржаја, попис литературе на 30 страница и биографија аутора, која је садржана не једној страници.

Истраживачку грађу за докторску дисертацију чине законски текстови, различити монографски научни радови, уџбеници, зборници радова, научни чланци и студије.

Садржајем дисертације обухваћена су уводне напомене, шест делова и закључна разматрања, са укупно 815 фуснота у тексту. Списак цитиране литературе обухвата библиографске јединице.

2. Предмет и циљ дисертације

Последњих година истиче се захтев за већом заштитом сведока у кривичном поступку, што представља последицу хуманизације кривичног права. Бројна национална законодавства предвиђају одредбе које првенствено имају за циљ свеобухватно побољшање положаја сведока у кривичном поступку. Смисао таквих одредаба лежи у непобитној чињеници да ће исказ сведока свакако бити веродостојнији уколико се сведоку пружи извесне гаранције у погледу његове заштите пре, за време и након његовог сведочења. Дакле, уколико се заиста жели осигурати добијање исказа сведока, мора му бити загарантовано право да слободно сведочи и без страха од могућих негативних последица.

Сведок је лице које поседује сазнања о чињеницама везаним за кривично дело и његовог учиниоца, те о томе даје исказ у кривичном поступку. Овакво његово појмовно одређење наводи на закључак да се на сведока у кривичном поступку гледа као на пуко доказно средство, без могућности побољшања његовог процесног положаја.

Ипак, теоријска излагања иду у смеру разматрања могућности изналажења начина одређења сведока као кривичнопроцесног субјекта са ширим обимом права, мислећи пре свега на право на заштиту.

Појава организованог криминала у систему једног друштва за последицу је имала убрзано ширење спектра мера заштите сведока у кривичном поступку. Наиме, национална законодавства морала су припремити адекватан одговор, како би се таквој појави што успешније супротставила. Свакако, најзначајнији корак било је истицање важности пружања неопходне заштите положају сведока у кривичном поступку, чиме су сведок и његов исказ заузели значајно место у њиховим системима. То је довело до предвиђања низа мера њихове заштите неопходне за успешну борбу против организованог криминала. У таквој борби, важност исказа сведока је несумњива, имајући у виду чињеницу да доводи до лакшег откривања, доказивања и сузбијања такве појаве. Значај је утолико већи уколико се има на уму да је, иако непоуздано, сведок и даље најзначајније средство доказивања те да исказ сведока представља доказну основу на којој се заснива пресуда.

Предвиђање низа мера заштите положаја сведока у кривичном поступку, са једне стране, доприноси самој безбедности сведока, док са друге стране, бива остварен утилитаристички мотив кривичног права. Стога се са правом поставља питање да ли је ширење потребе за повећаном заштитом сведока у кривичном поступку заиста последица хуманизације кривичног права или пак неопходна реакција на растућу појаву организованог криминала?

Када је судска пракса показала да заштита посебне групе сведока може довести до информација, које су поузданије и од значаја за откривање и доказивање кривичних дела организованог криминала, тек тада се озбиљније почело размишљати о евентуалном проширењу обима права које сведок има у судском поступку.

Дакле, кад је институт заштићеног сведока заузео своје место у позитивноправним прописима националног законодавства, тада се почело размишљати и у правцу заштите права осталих лица, која би се у кривичном поступку евентуално могла појавити као сведоци. Зашто? Ширење обима права сведока у кривичном поступку, пре свега, посматра се у релацији са популаризацијом појаве организованог криминала у једном друштву.

Ипак, такво ширење права сведока мора имати своју границу, а она је одређена правима окривљеног, будући да се мора поштовати пресумпција невиности. У основи, мора постојати равнотежа између права сведока на заштиту и права окривљеног на правично и непристрасно суђење. Ипак, сама заштита сведока не сме доводити у питање могућност уврђивања истине.

Значај теоријске и практичне обраде ове теме огледа се у потреби побољшања положаја сведока у кривичном поступку, уз апсолутно поштовање његових права и обавеза, будући да представља најуспшенији легитимни начин борбе против растуће појаве организованог криминала.

Да је реч о теми од изузетног теоријског и практичног значаја, говори и чињеница да без сведока и његовог сведочења, често нема ни кривичног дела, без обзира на доказе прикупљене употребом других доказних средстава. Стога, сведоцима у кривичном поступку неопходно је пружити што шири спектар мера заштите, како би им безбедност била апсолутно загарантована, а исказ тиме веродостојнији.

Предмет овог истраживања јесте посматрање било које категорије сведока не само као пуког доказног средства у кривичном поступку, већ као релевантног кривичнопроцесног субјекта са ширим обимом права. Такво посматрање свакако би допринело свеобухватном побољшању њиховог положаја у кривичном поступку.

Циљ овог истраживања био је да покаже да се применом адекватних мера заштите сведока у кривичном поступку може остварити јачи доказни кредибилитет и то ширењем његовог обима права, пре свега права на заштиту, а све у смислу побољшања његовог положаја у кривичном поступку. Заштита сведока представља један од најважнијих начина борбе против организованог криминала.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Полазећи од става да је хипотеза условљена дефинисаним предметом и циљем научног истраживања, хипотетички оквир истраживања у овом раду чиниле би следеће општа и посебне хипотезе:

- Општа хипотеза:

Заштита сведока у кривичном поступку доприноси хуманизацији кривичног права, која се остварује кроз ширење његовог права и то, пре свега права на заштиту. Истовремено представља један од најважнијих начина борбе против организованог криминала, која се остварује кроз примену адекватних мера, не само физичке већ и психичке заштите.

- Посебне хипотезе:

1. Заштита сведока у кривичном поступку има значај за посматрање сведока не само као пуког доказног средства, већ као релевантног кривичнопроцесног субјекта.

2. Заштита сведока у кривичном поступку за последицу има ширење обима права, пре свега права на заштиту.

3. Заштита сведока у кривичном поступку доводи до побољшања његовог положаја у поступку, услед ширења обима права.

4. Заштита сведока у кривичном поступку заснована на примени адекватних мера заштите, доводи до остваривавања јачег доказног кредибилитета.

5. Заштита сведока у кривичном поступку доводи до спречавања секундарне виктимизације.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација мр Зоране Лазаров под насловом „Заштита сведока у кривичном поступку“ има неколико основних целина подељених у шест поглавља, односно делова, те структурисаних на одговарајући начин, прилагођен логичном развоју теме истраживања.

Први део рада посвећен је појмовном одређењу сведока и сведочења, сагледан, најпре, кроз упоредноправни приказ њиховог нормативног одређења од стране држава типичних за континентално-европски правни систем, као и држава карактеристичних за англосаксонски правни систем, након чега је начињен кратак осврт на одређење појма сведока и сведочења у законодавству Републике Србије.

Други део посвећен је легислативном одређењу заштите сведока у кривичном поступку, посматрано са међународноправног аспекта. У том смислу, пружени су

међународноправни стандарди заштите сведока у кривичном поступку садржани у документима донетих од стране Уједињених нација, као и засебан преглед Европске регулативе. Посебна пажња посвећена је Међународном кривичном суду и Европском суду за људска права, са освртом на његове поједине одлуке.

Трећи део рада односи се на одређење процесног статуса сведока и поделу сведока. У том смислу, најпре је било речи о правима и дужностима сведока, који детерминишу не само његов положај у самом поступку, већ и у односу на окривљеног и друге учеснике у кривичном поступку. Надаље, дата је и одређена подела сведока с обзиром на одређене квалификаторне чиниоце.

Четврти део рада посвећен је самом испитивању сведока као доказној радњи. Најпре, уопштено је било речи о доказивању и доказним радњама, након чега је уследило излагање о припреми сведока за давање исказа и остваривању психичке заштите, на шта је стављен посебан акценат.

Надаље, пажња је у докторату посвећена и релевантној процени способности сведока за давање исказа, а потом и самом испитивању сведока, уз одређење и пажљиво анализирање свих кривичнопроцесних правила спровођења конкретне доказне радње.

Пети део је, већим својим делом, посвећен заштити сведока у кривичном поступку. Пре самог излагања о заштити сведока, следе примери појединих упоредноправних решења процесне заштите сведока, након чега су пружена општа и посебна правила заштите сведока одређених позитивноправним одредбама националног законодавства.

У том смислу, детаљно су анализирани одредбе Законика о кривичном поступку и Закона о програму заштите учесника у кривичном поступку. Завршетак петог дела односи се на приказ специфичних решења о мерама заштите сведока садржаних у Закону о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Закону о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела, као и Закону о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине.

Најзад, шести део рада посвећен је предлогу мера побољшања положаја сведока у кривичном поступку са посебним освртом на *de lege ferenda* националног законодавства.

Последњи део докторске дисертације су завршна разматрања, заснована на претходном тексту и такође изнетим целисходним решењима у смислу *de lege ferenda*.

Веома вредан део закључка је запажање кандидаткиње да је уставновљавање адекватне заштите сведока, проширењем њихових права, пре свега права на заштиту у кривичном поступку, настало више као резултат потребе друштва да се одбрани од све интензивнијих облика организованог криминала, него што је оно реална последица хуманизације кривичног права.

Интересантно је запажање у закључку да се на сведока не може гледати као на пуко доказно средство већ се он мора посматрати као релевантни кривичнопроцесни субјект са ширим обимом права, не само онда када је и оштећени у кривичном поступку, већ и иначе, а промена теоријске и практичне „оптике“ у односу на сведока и доказну радњу испитивања сведока би стога свакако допринела свеобухватном побољшању њиховог положаја у кривичном поступку.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација кандидаткиње мр Зоране Лазаров оригиналан је и користан допринос науци кривичнопроцесног права, будући да представља значајно истраживање у погледу мера заштите сведока у кривичном поступку.

Све претходно наведено што се тиче предмета и циља докторске дисертације јасно указује на велику актуелност теме, односно предмета докторске дисертације, која је од великог, како научног, тако и практичног значаја. Остварењем циља докторске дисертације да се применом адекватних мера заштите сведока у кривичном поступку може бити остварен јачи доказни кредибилитет и то ширењем његовог обима права, пре свега права на заштиту, а све у смислу побољшања његовог положаја у кривичном поступку, формулисање одговарајућих предлоге у *de lege ferenda* смислу, остварен је значајан доктринарни резултат, те дат и врло солидан

како научни тако и практични допринос, који може бити и од сасвим конкретне важности у погледу пружања адекватне заштите сведоцима у кривичном поступку.

Резултати истраживања изложени у докторској дисертацији мр Зоране Лазаров поред научног значаја могу бити од користи и домаћем законодавцу, будући да је кандидаткиња настојала да учини и конкретне предлоге за новелирање појединих законских решења.

На основу свега претходно изложеног, Комисија је мишљења да докторска дисертација мр Зоране Лазаров под насловом „Заштита сведока у кривичном поступку“ представља квалитетно, занимљиво и одговорно спроведено истраживање које може бити и од великог практичног значаја у предстојећој даљој реформи нашег кривичног процесног законодавства.

Велики делови текста докторске дисертације, те коректно образложен закључак, могу бити од велике практичне важности када је реч о даљем проналажењу начина побољшања положаја сведока у кривичном поступку и његове заштите, сходно утврђеним међународноправним стандардима.

6. Закључак

На основу прегледа и оцене докторске дисертације под насловом „Заштита сведока у кривичном поступку“ мр Зоране Лазаров, Комисија налази да је дисертација урађена у складу са одобреном пријавом, да је одликује добар методолошки приступ и добро промишљен концепт рада, уз складно коришћење релевантне научне литературе.

Дисертација која је предмет овог реферата је у свим својим деловима и саопштеним резултатима оригинално научно дело, плод самосталног истраживачког поступка и промишљања. На основу тога и свега у претходном тексту већ наведеног, Комисија има задовољство да

п р е д л о ж и

Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду да прихвати овај рад као подобан за јавну одбрану, као и да одреди комисију пред којом

ће мр Зорана Лазаров бранити предметну докторску дисертацију, у чијем би саставу били потписници овог реферата.

У Београду, 21. маја 2018. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

др Милан Шкулић

редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду

др Станко Бејатовић,

редовни професор Правног факултета
Универзитета у Крагујевцу

др Горан Илић

редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду

др Татјана Бугарски

редовни професор Правног факултета
Универзитета у Новом Саду

др Вања Бајовић

доцент Правног факултета
Универзитета у Београду
